

Djevojčica Sladana Kobas, u javnosti poznata kao „trinaesta zvjezdica“, životnu bitku je izgubila 2006. što je takođe bila posljedica nedostatka kiseonika u KBC-u juna 1992. godine.

Poglavlje XVI sadrži prekucana svjedočenja 11 majki preminulih beba na ukupno 54 stranice, što knjizi daje posebnu dimenziju i vrijednost. I pored više pokušaja, autor nije uspio da stupi u kontakt sa Zilhom Muricom-Delić koja je posredno saopštila da joj je suviše teško da govori o smrti svoga djeteta. U tekstu se nalaze svjedočenja Dušanke Đukelić, Živke Knežević, Fate Dedić, Željke Tubić, Nađe Puškar, Safete Medić, Dragoslave Jaćimović (tada Marić), Dragice Komljenović, Milene Sandić, Maide Ćuran i Grozde Rauš.

Knjiga Nikole Borkovića predstavlja izraz nastojanja Republičkog centra za istraživanje rata, ratnih zločina i traženje nestalih lica da se dâ što bolji naučnoistraživački odgovor na ključna pitanja iz perioda nastanka a potom i odbrane Republike Srpske. Generacija mladih istoričara iz Republike Srpske krenula je tim putem kojim će – nadamo se – koračati i u budućnosti, iznoseći pred stručnu i širu javnost vrijedna istoriografska djela.

Nikola Ožegović

Banovi Kraljevine Jugoslavije. Biografski leksikon, urednici prof. dr Momčilo Pavlović, dr Predrag Vajagić, Nebojša Stambolija, Beograd, Institut za savremenu istoriju, Društvo istoričara Srbije „Stojan Novaković“, Društvo nastavnika istorije Bačke Palanke, 2019, 262.

Biografski leksikon Banovi Kraljevine Jugoslavije predstavlja nastavak rada na izradi biografija političke elite Kraljevine Jugoslavije koji je započet projektom *Senatori Kraljevine Jugoslavije. Biografski leksikon*. Uvodna studija naslovljena je *Banovine Kraljevine Jugoslavije 1929–1941*. Prvo poglavlje uvodne studije *Politička situacija u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca 1918–1921. Vidovdanski ustav* obrađuje različite koncepcije o uređenju nove države, odnose Srba i Hrvata po tom pitanju, a naročito političke prilike koje su dovele do donošenja Vidovdanskog ustava i njegove osnovne karakteristike. Poglavlje *Oblasna samouprava* proučava period od početka 20-ih godina do 1929. koji karakteriše postojanje 33 oblasti kao osnovnih administrativnih jedinica Kraljevine SHS. Autori navode ingerencije koje su oblasti

kao administrativne jedinice imale, strukturu vlasti, njihovu ulogu u Kraljevini ali i političke implikacije vezane za njih. Naročito je istaknut dvostruki karakter oblasti: centralistički oličen u velikom županu postavljenom od strane kralja i samoupravni oličen u oblasnoj skupštini i oblasnom odboru.

Poglavlje *Kriza parlamentarizma i zavođenje diktature kralja Aleksandra I* obrađuje period od sredine 20-ih godina i pojave ozbiljne političke krize u državi manifestovane u nefunkcionalnosti parlamenta, sukobu vlasti i opozicije, tenzijama između Srba i Hrvata, prekomernom mešanju dvora u politički život itd. Autori kao jedan od izvora političke nestabilnosti označavaju Vidovdanski ustav. Kulminacija političke situacije usledila je nakon atentata na Stjepana Radića krajem 1928. i zavođenja lične vladavine kralja Aleksandra I 6. januara 1929. U poglavlju *Podela zemlje na banovine* autori pišu o poreklu ideje o formiranju banovina, kao i glavnim političkim akterima stvaranja istih zakonom iz oktobra 1929. Najvažniji kriterijumi za podelu države na devet banovina, kako autori ističu, bili su saobraćajni i ekonomski. Rasterećivanje centralne vlasti, smanjivanje administracije kao i sprečavanje organizovanja po nacionalnoj osnovi predstavljali su takođe ciljeve ove reforme. Najobimnije i najvažnije poglavlje uvodne studije naslovljeno je *Banovinska samouprava*. Autori banovine definišu kao najviše upravne i samoupravne administrativne jedinice u Kraljevini. Dvojaki karakter banovina poticao je od bana koji je predstavljao državnu vlast i banovinskog veća i odbora koji su imali samoupravni karakter. Struktura banske uprave u osnovi se delila na odeljenja, odseke i odeljke. Autori su dosta pažnje posvetili ingerencijama bana, podbana, banskog veća i banskog odbora, potom finansijama banovine, inspekcijским organima, vezama policijskih organa i vlasti u banovini. Zaključak autora je da je državni centralizam razlog što banovine nikad nisu razvile neophodnu autonomiju. Poslednji deo uvodne studije prikazuje statističke podatke o veroispovesti, poreklu i zanimanju banova. Autori *uvodne* studije su M. Pavlović, P. Vajagić i N. Stambolija.

Glavna celina knjige naslovljena je *Biografije* i sastoji se od biografija 68 ličnosti, banova, podbanova i upravnika grada Beograda. Biografije uobičajeno sadrže: ime i prezime ličnosti, datum i mesto rođenja i smrti, sliku dotičnog, informacije o poreklu i roditeljima, školovanju, angažmanu u Prvom svetskom ratu,

političku afilijaciju i rad posle rata, funkcije koje je zauzimao, angažman na mestu bana, podbana ili upravnika grada Beograda itd. Kao izvore za biografije autori su koristili arhivsku građu, memoarsku građu, štampu, službene listove i glasnike kao i relevantnu istoriografsku i drugu literaturu. Autori biografija su: dr Predrag M. Vajagić, dr Milan Gulić, MA Rade Ristanović, Nebojša Stambolija, prof. dr Momčilo Pavlović, MA Nemanja Mitrović, dr Gregor Antoličić, dr Stjepan Matković, dr Milutin Živković, dr Stipica Grgić, dr Božica Slavković Mirić, MA Momir Ninković.

Poslednju celinu knjige predstavljaju *Prilozi*. Prvi deo iznosi za svaku od 9 banovina: geografsku kartu, imena i prezimena banova sa vremenom njihove službe, *ličnu karte banovine* sa statističkim podacima o površini, broju kuća i domaćinstava, polnoj, verskoj i jezičkoj strukturi stanovništva sa grafičkim prikazima, imena srezova kao i gradova sa brojem stanovnika. Za kraj istaknuti su i grafički prikazi pismenosti stanovništva prema polu, kao i socijalna struktura (zanimanja) stanovništva banovine. Drugi deo priloga sastoji se od tekstova zakona, uredbi i pravilnika. Među njima su: „Zakon o nazivu i podeli Kraljevine na upravna područja“, „Zakon o banskoj upravi“, „Uredba o Banovini Hrvatskoj“ i drugi.

Biografski leksikon *Banovi Kraljevine Jugoslavije* predstavlja značajan doprinos u izučavanju političke i činovničke elite Kraljevine Jugoslavije, kao dobar primer zajedničkog rada istoričara Srbije, Hrvatske i Slovenije. Najveću korist od ovog dela mogu imati autori koji se bave istorijom jugoslovenske monarhije, njenim političkim ali i društveno-ekonomskim životom.

Miloš Čorbić

Jugoslavija i Poljska. Odnosi u XX veku. Međunarodni tematski zbornik radova, urednici prof. dr Momčilo Pavlović, dr hab. Andrzej Zaćmiński, Nebojša Stambolija, Beograd, Institut za savremenu istoriju, Institut za istoriju i međunarodne odnose Bidgošč, 2019, 404.

U okviru započete saradnje Instituta za istoriju i međunarodne odnose Univerziteta Kazimira Velikog iz Bidgošća i Instituta za savremenu istoriju iz Beograda objavljena je i šesta po redu knjiga na temu jugoslovensko-poljskih odnosa.

Ova knjiga pod naslovom *Jugoslavija i Poljska. Odnosi u XX veku* donosi radove koji su u skraćenom obliku izlagani na naučnoj konferenciji

održanoj u Beogradu 27–28. septembra 2018. godine. U knjizi se ukupno nalazi 28 radova, 13 su napisali srpski, 12 poljski autori i po jedan autori iz Slovenije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Uključivanjem istoričara iz regiona započeta bilateralna saradnja je prerasla u multilateralnu.

Radovi u knjizi su grupisani hronološki, na međuratni, ratni i posleratni period, a na kraju je nekoliko radova interdisciplinarnog i opšteg karaktera. O međuratnom periodu je pisalo sedmoro autora. Agnieszka Rypel je nastavila sa analizom „Dnevnika Bidgoskog“ ovoga puta obrađujući političke odnose u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca u prvoj deceniji postojanja te države kroz tekstove pomenutog časopisa. Prenos posmrtnih ostataka generala Jožefa Bema kroz Jugoslaviju 1929. godine obradio je Dragan Teodosić. O dopisniku *Politike* iz Varšave Grgi Zlatopero pisao je Bojan Simić, a Srđan Mičić o jugoslovenskom poslanstvu u Varšavi u međuratnom periodu. Kolega iz Hrvatske, Slaven Kale, piše o reakcijama u hrvatskoj javnosti na pripojenje dela Šleske Poljskoj 1938. godine, a Enes Omerović iz Sarajeva je napisao veoma interesantan rad o Janu Konopki, Poljaku iz okoline Prnjavora, koji je „hajdukovao“ u Bosanskoj Krajini tridesetih godina XX veka. Poslednji rad iz međuratnog perioda je od kolege Ratomira Milikića, koji donosi studiju o Poljacima koji su dobili jugoslovenska odlikovanja u navedenom dobu.

Temama iz perioda Drugog svetskog rata bavilo se dvoje autora: Nataša Miličević, koja nam donosi uporednu analizu odnosa nemačkih okupacionih vlasti prema poljskoj i srpskoj inteligenciji i Jacek Tebinka, koji raspravlja o mogućim efektima savezničkog desanta na Balkanu i učešću Poljaka u operacijama britanske obavestajne službe.

Najveći broj radova dostiže se na period posle Drugog svetskog rata i na analizu različitih aspekata političkih, vojnih i kulturnih odnosa: *Slika političkog života u Jugoslaviji – stav poljske političke emigracije u Velikoj Britaniji iz 1945. godine* (Tadeusz Wolsza); *Jan Karol Vende. Prvi ambasador Republike Poljske u Narodnoj Republici Jugoslaviji* (Paweł Wawryszak); *Spoljna politika Jugoslavije u razdoblju 1948–1956. iz ugla poljske političke emigracije u Londonu* (Paweł Bielicki); *Poljski odgovor na početak jugoslovenskog sukoba sa Informbiroom* (Maja Lukanc); *Struktura ibeovaca u Jugoslaviji s posebnim osvrtom na Poljake na Golom oto-*